

มติชนรายวัน
พ.ศ. 13 ม.ค. 54

“เรียวมา” ซามูไรปฏิวัติ

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ซามูไรตายไปแล้ว 144 ปี ได้ลุกขึ้นมาปลุกใจประชาชนและนักการเมืองญี่ปุ่นผ่านจอโทรทัศน์อย่างเหมาะสมกับเวลา

NHK ได้นำชีวิตของวีรบุรุษซามูไรซึ่งจบชีวิตลงเมื่ออายุเพียง 32 ปีเท่านั้นมาทำเป็นซีรีส์เมื่อเร็ว ๆ นี้จนทำให้เกิดความสนใจอย่างมากในสิ่งที่เขาได้กระทำไปในช่วงชีวิตอันสั้น แต่มีผลกระทบอย่างมากมายต่ออนาคตของชาติ

Ryoma Sakamoto หรือที่คนญี่ปุ่นเรียกอย่างรักใคร่ว่า Ryoma (เรียวมา) ปราบกฏโฉมในเหรียญมูลค่า 1,000 เยนจำนวนจำกัดเมื่อเร็ว ๆ นี้เพื่อฉลองการครบรอบ 60 ปี ของกฎหมายที่ให้อำนาจอิสระในการบริหารแก่ท้องถิ่น (The Local Autonomy Law) แต่ละเหรียญจะขายในราคา 6,000 เยน ซึ่งคาดเดาว่าจะต้องมีการซื้อขายกันในราคาที่สูงกว่านี้มาก ทั้งนี้เพราะความดังของเรียวมา

ทำไมซามูไรอันดับธรรมดา ๆ คนหนึ่งที่จบชีวิตลงเมื่อตอนอายุน้อยจึงได้รับความสนใจเช่นนี้?

ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูกิ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เล่าเรื่องเรียวมาโดยสังเขปไว้ดังนี้ “.....เรียวมาเป็นซามูไรเกิดที่แคว้น Tosa ในสมัยที่มีการแบ่งชนชั้นกัน เขาเกิดมาในครอบครัวพ่อค้าที่ไปซื้อเอาตำแหน่งซามูไรมา จึงถือเป็นซามูไรชั้นล่าง ไม่มีสิทธิ์ใส่ถุงเท้าเดิน หรือการร่วมตามถนนหนทางไปมา เป็นต้น เป็นยุคสมัยที่มีการแบ่งชนชั้นกันรุนแรง และสิ่งเหล่านี้ก็ฝังอยู่ในใจของเขาเรื่อยมา

เรียวมาถูกส่งไปเรียนวิชาดาบที่เอโดะ ขณะนั้นญี่ปุ่นอยู่ในการปกครองของระบอบศักดินาโชกุน ซึ่งมีนโยบายปิดประเทศมาได้สองร้อยหกสิบกว่าปี เมื่อยุคล่าอาณานิคมมาถึง บรรดาชาติตะวันตกเริ่มกดดัน ช่มชู้ให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศ ชาวอาทิตย์อุทัยบางส่วนเริ่มตระหนักถึงแสนยานุภาพทางอาวุธและวิทยาการที่ญี่ปุ่นไม่อาจต่อต้านได้ เรียวมาเองก็เป็นหนึ่งในกลุ่มนี้ที่เริ่มมีแนวความคิดว่าระบอบโชกุนอาจจะไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับญี่ปุ่นอีกต่อไป เขาใฝ่ฝันถึงความเท่าเทียมกันในแบบประชาธิปไตยที่ได้ยินมาว่ามีใช้ในอเมริกาเหล่าแคว้นต่าง ๆ ก็เริ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง เมื่อเห็นว่าตระกูลโชกุนโตกว่าซึ่งเป็นรัฐบาล

ไม่อาจป้องกันภัยประเทศจากเงื้อมมือต่างชาติได้ ซามูไรเริ่มรวมกลุ่มกันเพื่อต่อต้านรัฐบาล รัฐบาลเริ่มเคลื่อนไหวก่อนเพื่อปราบล้าง ถือเป็นยุคสมัยแห่งการนองเลือดทีเดียว

เรียกว่าจึงตัดสินใจหนีออกจากแคว้น เขาได้พบกับ Katsu Kaishu ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งของรัฐบาล อาจารย์คัทสึเคยไปอเมริกามาแล้ว รับรู้ว่าญี่ปุ่นไม่อาจคือแห่งปิดประเทศได้อีกต่อไป ทำให้ถึงแม้ว่าเป็นข้าราชการ คัทสึก็ต้องการให้มีการปฏิรูปการปกครองเหมือนกัน และสิ่งที่จะเอาไปสู้กับต่างชาติได้ก็คือวิชาความรู้ของต่างชาตินั่นเอง ซามูไรไม่อาจแวงตาบอย่างสมัยก่อนสู้กับเรือรบและปืนไฟขนาดใหญ่ได้อีกต่อไปแล้ว

คัทสึตั้งโรงเรียนเดินเรือ ทำให้เรียกว่าสนใจเรื่องเดินเรือมาก ในหัวของซามูไร พเนจร ชกมก ท่าทางปอน ๆ อารมณ์ดีคนนี้คิดการใหญ่มากมายไม่ว่าจะเป็นการค้ากับต่างชาติ การปฏิรูปการปกครอง คิดการทำการค้าทางทะเลในรูปแบบบริษัทขึ้นเป็นครั้งแรกในญี่ปุ่น เป็นผู้เจรจาหาทุนมาก่อตั้งโรงเรียนนายเรือที่โกเบจนได้รับสมญาว่าเป็นบิดาแห่งกองทัพเรือ งานยิ่งใหญ่ของเขาคือการเป็นผู้เจรจานำน้ำให้แคว้นใหญ่อย่างซัทสึมะ และไซกู ที่เคยบาดหมางกันเข้าเป็นพันธมิตรเพื่อปับรัฐบาล และจากพันธมิตรตรงนี้เองที่ทำให้ระบอบการปกครองโชกุนของตระกูลโตกุกาว่าที่มีมาสองร้อยกว่าปีถึงกาลสิ้นสุดลง

เรียกว่าจึงถือว่าเป็นคนในประวัติศาสตร์ที่ชาวญี่ปุ่นยกย่อง ด้วยแนวความคิดทันสมัยที่หาได้ยากในยุคนั้น สิ่งที่คุณที่ทั้งคือทั้งที่เป็นเพียงซามูไรอ่อนเร่ เป็น 'Nobody' คนหนึ่ง แต่กลับกล้าทำ กล้าเปลี่ยน และกล้าฝันในสิ่งที่ผู้คนในระบอบศักดินาแทบไม่กล้าฝันถึง หรือนึกถึงไปได้....."

เรียกว่าเกิดใน ค.ศ. 1835 ในจังหวัด Kochi ของปัจจุบัน พ่อเป็นเจ้าของโรงกลั่นสาเกและรวยจนสามารถซื้อตำแหน่งซามูไรได้ ในยุคนั้นถึงจะมีจักรพรรดิประทับอยู่ที่เกียวโต แต่ก็ไม่มีอำนาจที่แท้จริง เพราะประเทศถูกปกครองโดย "ระบอบทหาร" ซึ่งผู้ปกครองคือโชกุนในตระกูลโตกุกาว่า ติดต่อกันมาเป็นเวลา 265 ปี (รู้จักกันในนามของ Edo Period ระหว่าง ค.ศ. 1603-1868) และสิ้นสุดเพราะการมีบทบาทพร้อมของเรียกว่า

เรียกว่าเป็นผู้ประสานให้กลุ่มซัทสึมะและไซกูจากสองแคว้นสำคัญนี้กำลังกันเพื่อโค่นล้มตระกูลโชกุนโตกุกาว่า และเชิดชูจักรพรรดิขึ้นมามีอำนาจเต็มอีกครั้งพร้อมกับเปลี่ยนนโยบายปิดประเทศของโชกุนมาเป็นการค้าเสรี ซึ่งมีผลทำให้ระบบโชกุนพังพินาศลงในที่สุด และนำไปสู่ยุคเมจิ (Meiji Restoration) อันเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญยิ่งสู่ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของญี่ปุ่นในเวลาต่อมา

ที่เศร้าที่สุดก็คือเรียกว่ามิได้มีโอกาสได้เห็นการปฏิรูปครั้งสำคัญเพราะในวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1867 เขาถูกฆ่าอย่างทารุณพร้อมกับเพื่อนชื่อ Nakaoka Shintaro ที่ร้านตัวแทนค้าขายน้ำปลาญี่ปุ่นชื่อว่า Omiya ในเมืองเกียวโต ทั้งสองถูกฆ่าเลือดนอง รอยเลือด

สาดไปที่ฉากและป้ายที่แขวนในห้องอย่างสยดสยอง เชื่อกันว่าถูกสังหารโดยกลุ่มอำนาจของ ตำรวจเมืองเกียวโตซึ่งอยู่ฝ่ายโซกุนโตถูกกว่าผู้หมดอำนาจ

คนญี่ปุ่นรักใคร่เขามายาวนานเพราะความเป็นสามัญชนที่ไม่มีการศึกษาอย่างเป็นทางการมากนัก แต่มีความรักชาติ ปรารถนาจะเห็นการเปลี่ยนแปลงของชาติในทิศทางที่ดีขึ้น กล้าฝัน กล้าทำ และกล้าเปลี่ยนแปลง (ลูกศิษย์ญี่ปุ่นของผมนคนหนึ่งตั้งชื่อลูกชายของเขาว่าเรียวมา)

ชื่อของเขาสะท้อนประกายความเป็นโรแมนติก แจกเช่นเดียวกับเจมส์ ดีน/ เซ กุวารา/ เคเนดี้/ จำกั๊ด พลังกัวร์/ จิตร ภูมิศักดิ์ ฯลฯ สำหรับคนรุ่นใหม่เขากลายเป็นสัญลักษณ์ของการโค่นล้มระบบโซกุน การปฏิรูป Meiji การเปิดประตูสู่ความทันสมัยของ ญี่ปุ่น ความกล้าหาญทางจริยธรรมถึงแม้โดยแท้จริงแล้วเขาเป็นเพียงชาмуไรชั้นล่างเท่านั้น และเสียชีวิตก่อนที่จะได้ทำประโยชน์อันยิ่งใหญ่กว่านี้ให้แก่ชาติ

ซีรีส์ Ryoma-den ของ NHK ครั้งนี้มิใช่การเอาชีวิตของเขามาสร้างเป็นครั้งแรก ที่ผ่านมามีเคยทำเป็นซีรีส์ทางทีวีมาแล้วไม่น้อยกว่า 7 ครั้ง (น้อยกว่าบ้านทรายทอง แม่นาค พระโขง มนต์รักลูกทุ่ง จำเลยรัก) ภาพยนตร์ 5 เรื่อง การ์ตูน 7 เรื่อง นิยาย 6 เล่ม คำถามก็คือเหตุใด NHK ซึ่งเป็นทีวีอิสระจึงเอามาทำเป็นซีรีส์อีกในช่วงเวลานี้

คำตอบอาจเป็นว่าเพื่อกระตุ้นหรือสร้างประเด็นความคิดในเรื่องการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการปฏิรูปการเมือง ซึ่งญี่ปุ่นมีปัญหามายาวนานจนประชาชนขาดศรัทธาในระบบการเมือง เรียวมาจะช่วยสร้างคนกล้าอย่างเขาและช่วยการเมืองญี่ปุ่นได้ไหม คงต้องรอดูกันต่อไป

แต่สำหรับคนไทยแล้วเราไม่ต้องรอ เราจะได้ดู Ryoma-den กันในบ้านเราในเดือนกุมภาพันธ์ที่จะถึงนี้ ลองดูกันซิว่าเรียวมาจะปลุกคนไทยให้คิดและมีบทเรียนใดให้แก่สังคมของเราบ้าง
